

ВАС ЧАКАЕ МІЖНАРОДНАЯ ШКОЛА БЕЛАРУСІСТЫКІ

МЫ ПАТРЭБНЫ СВЕТУ

Вясной мінулага года ў газеце «Голас Радзімы» з'явілася аб'ява, якая запрашала на вучобу ў Міжнародную школу беларусістыкі ўсіх, хто цікавіцца Беларуссю, яе культурай, мінуўшчынай і сучаснасцю, хто хоча вывучаць яе старажытную самабытную мову. Летась, працуючы па месяцу, школа мела два выпускі — у ліпені і жніўні. Яе заснавальнікі і выкладчыкі зразумелі, што справа, якую яны распачалі, патрэбная і карысная. Напярэдадні новай летняй сесіі, якая будзе працягвацца з 1 па 25 жніўня, у рэдакцыю прыйшоў дырэктар Міжнароднай школы беларускай мовы, літаратуры і культуры дацэнт **Уладзімір НАВУМОВІЧ**. Ён не хаваў мэты свайго візіту: школе патрэбна рэклама. Каб той, хто цікавіцца незалежнай Беларуссю, яе мовай і культурнымі здабыткамі, не задумваючыся, ехаў да нас. Сярод заяў і пісьмаў тых, хто жадае сёлета вучыцца ў МШБ, нас зацікавіў ліст нашага земляка з Бельгіі Янкі Жучкі, які пісаў: «Я маю сы-

на, які зацікаўлены вашай ініцыятывай і мае жаданне вывучаць беларускую мову. Ён працуе ў Мюнхене, валодае фламандскай, французскай, ангельскай, нямецкай мовамі. На вялікі жаль, беларускай мовы не ведае. Пытанне мае: ці ёсць магчымасць для тых, хто не мае ніякай базы, хутка авалодаць беларускай мовай?»

— А і сапраўды, **Уладзімір Аляксандравіч**, ці магчыма за адзін месяц авалодаць мовай? Што даюць курсы вашым навучэнцам?

— Канешне, дасканала за месяц мовай не авалодаеш, але асноўны фундамент будзе закладзены. Тым больш, хто хоча, можа прыехаць да нас і на 2, і на 3 месяцы. Заняткі вядуцца па агульнай або індывідуальнай праграмах. Рабочы дзень надзвычай напружаны: заняткі непасрэдна мовай — лексіка, марфалогія, сінтаксіс, інтэнсіўная штодзённая моўная практыка, лекцыі па літаратуры, гісторыі, культуры, праца ў архівах і бібліятэках.

(Заканчэнне на 4-й стар.)

ГАРАЧЫ ЖНІВЕНЬ 1991 ГОДА

«МНОГАЯ ЛЕТА» Ў ГОНАР ЛІТАРОВІЧАЎ, або

ШТО ТРЭБА ЧАЛАВЕКУ ДЛЯ ЖЫЦЦЯ

У дом да спадароў Літаровічаў у адзін з выхадных мяне прывезла Надзя Кудасова. Сказала: «Не пісьменнікі, не палітыкі, не прафесары і не адвакаты, але ж мае найлепшыя сябры».

Ліза Літаровіч — маленькая, зграбная, вясёлая і рухавая жанчына (я і ўявіць не магла, што яна маці трох дарослых дзяцей і нават ужо бабуля: так выдатна выглядае) хуценька пачала збіраць на стол. Яе муж, Лявон Літаровіч, пасля нядаўняй цяжкай аперацыі на сэрцы быў дома, адчуваў сябе някеска і з задавальненнем прыйшоў пагутарыць з госцяй з Беларусі.

— Хварэць у Амерыцы дорага? — адразу папыталася я.

— Безумоўна, вельмі дорага. Асабліва, калі трэба рабіць складаную аперацыю, доўга ляжаць у шпіталі. А мяне ўжо двойчы аперыравалі, два разы адкрывалі жылы да сэрца. Але я маю «іншурэнс». Што гэта такое? Калі ты працуеш на нейкім прадпрыемстве, то яно за кошт сродкаў сацыяльнага забеспячэння аплачвае тваё медыцынскае абслугоўванне. Калі майго «іншурэнс» не хапае на пакрыццё расходаў, можна ўзяць з жончынага. Мне, у прыватнасці, нягледзячы на тое, што давялося некалькі разоў ляжаць у шпіталі, лячэнне

нічога не каштавала. Увогуле мы матэрыяльна добра забяспечаны. Усё, што трэба чалавеку для жыцця, маем.

Апошнія словы Лявона Літаровіча прымуслі мяне задумацца. Што ж чалавеку ўвогуле трэба для жыцця? Дом, сям'я, работа, воля. Здаецца, не так ужо і многа. Праўда, кожны ўкладвае ў гэтыя паняцці свае ўяўленні. У амерыканцаў дом — двух-, трохпавярховы катэдж з гаражом для двух, а то і трох аўтамабіляў (для кожнага дарослага члена сям'і). Менавіта такі дом у Літаровічаў. Жывуць яны ў ім утраіх. Ліза, Лявон і іх старэйшы сын Расціслаў, які пасля няўдалага шлюбу вярнуўся да бацькоў і збіраецца быць з імі толькі часова. У Амерыцы ўвогуле не прынята жыць з дарослымі дзецьмі. Так, да прыкладу, малодшы сын Літаровічаў, хаця і не мае сям'і, набыў ужо ўласны дом. Дачка з мужам пасяліліся таксама асобна.

Лявон Літаровіч звольна паказаў мне свае апартаменты. Лесвічка ўніз вядзе на так званы гаспадарчы ніжні паверх. Тут размешчаны аўтаматычныя машыны для мыцця і сушэння бялізны, адзення. Гаспадыні застаецца толькі папрасаваць. Лесвічка ўверх — у жылыя пакоі.

(Заканчэнне на 6-й стар.)

ДЗЕНЬ НЕЗАЛЕЖНАСЦІ

27 ліпеня ўжо паспелі пазначыць у календары: «Дзень абвешчання дзяржаўнага суверэнітэту Беларускай ССР, Дзень незалежнасці». У гэты дзень у 1990 годзе была прынята Дэкларацыя аб дзяржаўным суверэнітэце БССР. А напрыканцы леташняга, калі дэпутаты Вярхоўнага Савета «дамучвалі» рэстр аб дзяржаўных святых, у яго трапіла і дата 27 ліпеня. Тады над будынкам Дома ўрада ўжо быў узняты бел-чырвона-белы сцяг Рэспублікі Беларусь. Але па-ранейшаму за спіной бронзавага Леніна позірк упіраецца ў герб БССР. Гэта вельмі сімвалічна: з аднаго боку, нас асыняе сцяг незалежнасці, а з другога, моцна трымаюць карані савецкага мінулага.

Фота Віктара СТАВЕРА.

РАСІЯ — БЕЛАРУСЬ

ПАЧАТАК КАНФЕДЭРАЦЫЙ?

20 ліпеня ў Маскве адбылася сустрэча ўрадавых дэлегацый Расіі і Беларусі на чале з Ягорам Гаідарам і Вячаславам Кебічам. Яна завяршылася падпісаннем каля трыццаці дакументаў. З гэтага аб'ёмістага пакета каля паўтара дзесятка дакументаў, якія датычаць ваенна-палітычных і эканамічных праблем, было падпісана прэм'ерамі дзвюх краін. Прыкладна столькі ж пагадненняў і пратаколаў падпісана на ўзроўні намеснікаў старшын урада, міністраў. Сярод важнейшых з іх — пагадненне аб умовах паставак прадукцыі, тавараў, сыравіны, прадуктаў харчавання паміж прадпрыемствамі і арганізацыямі Расіі і Беларусі, пагадненне аб цэнаўтварэнні на прадукцыю міждзяржаўнага абмену, пагадненне аб падатковай палітыцы, дагавор аб супрацоўніцтве ў ваеннай галіне.

Адказваючы на пытанні журналістаў пасля цырымоніі падпісання, в. а. прэм'ер-міністра Расіі Ягор Гаідар заявіў: «Сёння мы сфарміравалі базу для цесных, вельмі цесных адносін Расіі з Беларуссю, заклалі вельмі добрую аснову становлення самых цесных эканамічных, палітычных, абаронных, культурных сувязей паміж нашымі незалежнымі дзяржавамі...»

Ягор Гаідар сказаў, што многія з падпісаных дакументаў на свайму зместу «выходзяць далёка за межы дагаворанасцей у рамках СНД». Сярод іх ён назваў пагадненне аб каардынацыі абароннай дзейнасці, аб размяшчэнні стратэгічных сіл Расіі на тэрыторыі Беларусі, пагадненне аб супрацоўніцтве ў галіне транспарту, у тым ліку транспарціроўкі нафты і газу.

Адказваючы на пытанне, ці можна лічыць дасягнутыя дагаворанасці «пачаткам канфедэрацыі» ў рамках СНД, Ягор Гаідар сказаў, што іх можна разглядаць «крокам у гэтым напрамку». З такой трактоўкай пагадзіўся і кіраўнік беларускага ўрада Вячаслаў Кебіч.

АМАЛЬ ШТО СЕНСАЦЫЯ

АПАРAT «ШТУЧНАЯ НЫРКА»

У Барысаве ўступіла ў строй прадпрыемства па выпуску апаратаў «штучная нырка». Яго даваў магутнасць — 2 мільёны дыялізатараў. Барысаўскі завод медыпаратаў і германская фірма «Фрэзеніус» стварылі сумеснае прадпрыемства «Фрэбар». Нямецкі бок перадаў нам тэхналогіі і спраектаваў вытворчасць апаратаў «штучная нырка». Беларусы вялі будаўніцтва. Савет Міністраў рэспублікі выдзеліў на гэтыя жэты крэдыт у 60 мільёнаў рублёў. Спецыялісты набіраліся тут жа, у Барысаве, а падрыхтоўку прайшлі ў Германіі.

Важна падкрэсліць, што барысаўскае прадпрыемства па выпуску апаратаў «штучная нырка» — першае не толькі ў Беларусі, але і ва ўсім былым СССР.

ПАЛЯВАННЕ

РАДЫЕАКТЫУНЫ ЗВЕР

У вёсцы Малінаўка, што ў Лоеўскім раёне на Гомельшчыне, у сем'ях паліўнічых медыкаў-радыёлагі выявілі ў арганізмах дарослых і дзяцей павышаныя дозы радыеактыўных накіпленняў.

Каменціруючы гэты факт, дырэктар Інстытута лесу Акадэміі навук Рэспублікі Беларусь прафесар Віктар Іпацьёў адзначаў, што паліўнічыя трафеі, як правіла, не праходзяць радыеактыўны кантроль. Прыбы ж, узятая ў дзікіх звароў, часцей за ўсё аказваюцца са значным перавышэннем устаноўленых норм забруджвання.

ЭКАЛОГІЯ І ЧАЛАВЕК

Некалі Мухавец быў адной з найпрыгажэйшых і найчысцейшых рэк на Брэстчыне. Аднак цяпер у ёй купацца наўрад ці можна без рызыкі для здароўя. І віной таму сцёкавае воды, якімі шматлікія прадпрыемствы, размешчаныя ўздоўж яе берагоў, атручваюць раку. У сотні разоў перавышаюць санітарную норму ўсёмагчымыя прымесі як хімічнага, так і бактэрыялагічнага саставу, што знаходзяцца ў вадзе.

А цяпер рака трапіла ў новую бяду. Лі Брэст, у пойме Мухавца, ідзе масавая высечка бярозавых і вольхавых гаёў, знішчаюцца і вежавыя дрэвы. І ўсё для таго, каб захапіць пад дачныя участкі, сады і агароды ўрадлівую прыбярэжную зямлю. Раней была яна ў ведаме адной з воінскіх часцей. Цяпер належыць гарышчаному. Але ён на законных падставах чамусьці не можа

спыніць гэтае самавольства і самаўпраўства. Бяздзейнічае і гарадское таварыства аховы прыроды. А яго ж супрацоў-

ПРАЕНТЫ

З ХУТКАСЦЮ 300 км/г

Распрацоўваецца праект стварэння да 2000 года высокахуткаснай пасажырскай магістралі Варшава—Мінск, на якой цягнікі змогуць развіваць хуткасць звыш 300 кіламетраў у гадзіну. Разглядаюцца дзве альтэрнатыўныя трасы: праз Тэрэспаль—Брэст і Брузгі—Гродна. Мяркуюцца, што ўжо да верасня беларускі бок падрыхтуе абгрунтаванне праектаў для разгляду іх групай экспертаў. Тым часам нямецкія калегі зоймуцца пошукамі крэдытаў пад гэты праект.

Участак Варшава—Мінск хутчэй за ўсё стане часткай трасы Парыж—Масква, якая ператворыцца да пачатку XXI стагоддзя ў асноўную пасажырскаю магістраль Еўропы.

АКЦЫЯ «ФРЫДАМ РАЙД-92»

Гуманітарная дапамога бывае рознай. На мінулым тыдні яна была музычнай. У госці да мінчан завіталі папулярны амерыканскі выканаўца і кампазітар Дэвід Мэйсан і рок-гурт «Энджэлес Дэманіз». Яны не толькі прапанавалі добрую музыку, але і пазнаёмілі з мадэлямі сусветна вядомых матацыклаў «Харлей-Дэвідсан». Дарэчы, мінчане мелі магчымасць бацьчы іх напярэдадні канцэрта на праспекце Францішка Скарыны. Амерыканцы засталіся задаволенымі якасцю галоўнай магістралі беларускай сталіцы — іх хуткасныя матацыклы беглі па ёй без перашкод. Візіт у Мінск — частка дабрачыннай міжнароднай акцыі «Фрыдам Райд-92».

НА ЗДЫМКУ: амерыканцы на галоўнай магістралі Мінска.

АДЗІНАЯ БЕЛАРУСКАЯ

«ПАГОНЯ» У ГРОДНЕ

Першы нумар штотыднёвіка «Пагоня» выдаў гродзенскі абласны культурна-асветніцкі фонд «Бацькаўшчына», які з'яўляецца рэгіянальнай філіялай Згуртавання беларусаў свету. Цяпер у горадзе, нарэшце, ёсць адзіная грамадска-палітычная беларуская газета. У Гродне з 1919 года не выходзіла ніводнага перыядычнага выдання на беларускай мове.

ДУМКИ З НАГОДЫ

ЦІ СТАНЕ ДЗЕНЬ 27 ЛІПЕНЯ ДНЁМ 25 САКАВІКА?

Бываюць святы, якія не то што не ў радасці, а нейкі нямілы абавязак — трэба яго адбыць. Дзень 27 ліпеня нават не абавязвае ні да чаго (прынамсі, абсалютную большасць нашага аб'явакавага, збеганага ў пошуках надзённай пажывы грамадства). Каб не абвешта адміністрацыі на заводах, установах, што ў панядзелак — выхадны, то ніхто і не ўспомніў бы пра Дзень незалежнасці. Што да калгасаў, дык там не да святаяў: настое ўборка. А гараджане, вядома, ўзрадаваліся з яшчэ аднаго вольнага дня: можна папрацаваць на дачы ці адпачыць пасля гэтай п'якельнай спякоты дзе-небудзь ля вады. Б'юся аб заклад, што высокія думкі аб свабодзе, незалежнасці, суверэнітэце Беларусі ў гэты дзень не прыходзілі да галавы, бадай што, нікому.

Незалежнасць. Пры гэтым слове робіцца годнай пастава і спявае акрыленая добрай надзеяй душа суседа-літоўца, латыша, грузіна і нават татарына. Толькі не беларуса. Ці вінаваціць яго за гэта? Барані Бог, бо тое, што вынес ён за сваю гісторыю, можа не вынес бы любіць іншы народ. Пазбаўленых свайго стрыжня — нацыянальнай свядомасці, дазволіўшых адабраць у сябе мову і нашы прадзедаўскія звычкі, інтэрнацыяналізаваць аж да адмаўлення ўласнай гісторыі, нас і цяпер раздзіраюць супярэчнасці. Адна частка сумуе па тых часах, калі мы, беларусы, былі «з братняю Руссю», другая гатовая аднавіць «крэсы ўсходнія», бо лічыць сябе не беларусамі, а палкамі. «Як жа мы будзем без Расіі?» — спалыхана азіраюцца на Усход інтэрнацыяналісты і ўжо цешаць сябе надзеяй: можа, апошняя сустрэчка Кебіча з Гаідарам, якую называюць «крокам да канфедэрацыі», стане крокам у нядаўняе мінулае. «Звышсвядомыя» грамадзяне рэспублікі з былой Заходняй Беларусі, бачачы нацыянальную немач маладой дзяржавы, настроены рашуча інакш: чым быць такімі беларусамі, то лепш — палкамі. Есць і яшчэ адна катэгорыя людзей. Іх філасофія: хай бы нас забралі ці немцы, ці амерыканцы, ці нават японцы — абы парадак быў і ў магазінах поўныя паліцы.

На мой погляд, усведамленне свабоды, незалежнасці прыходзіць толькі ў працэсе барацьбы за яе. Калі шукаць аналогіі, то лепшай, чым Акт 25 сакавіка 1918 года, не бачу. Чаму да гэтага часу, з года ў год гэты дзень шырока і ўрачыста адзначаецца ў беларускім замежжы? Таму што абвешчэнне БНР было канчатковым актам таго пакалення беларусаў, якое ведала, чаго дамагаецца. А менавіта: людзьмі звацца, быць гаспадарамі ў сваім доме, жыць сваім розумам, а не па інструкцыях з Варшавы ці Масквы. Бо мы — народ, які мае сваю гісторыю і мае права так ладзіць сваю будучыню, як таго сам хоча. А думкай народа кіраваліся тагачасныя яго лідары, якіх мы доўгі час абзывалі буржуазнымі нацыяналістамі.

Дзень 27 ліпеня 1990 года не быў тым актам, што змяняе перамогу ў барацьбе за незалежнасць. Калі паняцце барацьбы за суверэнітэт Беларусь да каго і стасуецца, то толькі да парламенцкай апазіцыі БНР «Адраджэнне». Але марай апазіцыі была БНР, не БССР. Пракамуністычнай большасці наогул не трэба былі ніякія дэкларацыі пра незалежнасць. Проста на яе напіроў працэс распаду СССР, празваны тады «перадам суверэнітэтаў». БССР замыкала гэты парад. Падзея ўжо не было куды, і парламенцкая большасць атрымала непажаданае дзіця — суверэнную рэспубліку. Трымаючы яго на руках, павялічылі бабкі ўсё яшчэ спадзяваліся, што гэты палітычны гульня ў вымушаных абставінах, што вернецца час цаўрадай рукі і тады дэкларацыя будзе проста казусам перабудовы.

Падзеі жніўня 1991 года, а затым — снежня, калі Беларусь стала ініцыятарам стварэння Садружнасці Незалежных Дзяржаў, канчаткова вызначылі шлях: хочаш — не хочаш, а суверэнітэт.

Ці змянілася ад гэтага што ў свеце? Бадай, асноўнае, што свет пачынае цяпер адрозніваць, што такое Раша і што такое цяпер гэтая Беларусь. І не толькі адрозніваць, а і ведае больш-менш, дзе цяпер гэтая Беларусь знаходзіцца. Прынамсі, афіцыйныя асобы ўведлі дарогу ў Мінск: ужо больш за 50 краін устанавілі з намі дыпламатычныя адносіны, да нас прыбываюць усё новыя паслы. Да таго ж цяпер Мінск — і некераваная сталіца Садружнасці. І нашы палітыкі, як дзеці, цешацца візітнай мітусні высокіх гасцей ці то з СНД, ці то з ААН, ці то з МВФ.

Дбаючы пра твар суверэнной рэспублікі, Савет Міністраў адшкадаваў валюту на два аўтамабілі маркі «Форд-Скарпія» для абслугоўвання афіцыйных дэлегацый. Хутка набудуць і 14 матацыклаў маркі «BMW» для ганаровага эскорта. Так што да чарговага Дня незалежнасці мы прыйшлі, як раней казалі, з пэўнымі поспехамі. Толькі вось гэта не цешыць люд паспаліты. «Лепей бы замест гэтых «Фордаў» купілі цукру танага або мяса ўдоставі», — бурчыць незалежны беларус.

Надоёчы выступаючы па тэлебачанні, Часовыя павераны ў справах ЗША ў Беларусі Дэвід Суорц са скрухай гаварыў, што яго пужае распаўсюджаная сярод беларусаў думка: хай бы найперш была каўбаса, а з незалежнасцю можна і пачакаць.

Пакуль мы будзем жыць па мерках страўніка, не стане для беларусаў дзень 27 ліпеня Днём незалежнасці.

В. КРАСЛАУСКІ.

САМ-НАСАМ З ДЭПУТАТАМ

МАЕМ ШАНЦ ВЫЖЫЦЬ, КАЛІ АДЧУЕМ АДКАЗНАСЦЬ ЗА СВОЙ ЛЁС

Пры сустрэчы з Алегам Трусовым, намеснікам старшыні Камісіі Вярхоўнага Савета Беларусі па адукацыі, культуры і захаванню гістарычнай спадчыны, я наважылася пагутарыць пра яго дэпутацкую працу, пра сённяшні дзень нашай рэспублікі. А пачалася размова з майго назірання. Я заўважыла, што так шмат, як Трусоў, у друку выступае мала хто з дэпутатаў. Алег Анатольевіч растлумачыў, што гэта, па-першае, своеасаблівае барацьба з ідэйнымі праціўнікамі, а, па-другое, абавязак дэпутата. Што гэта значыць?

У Законе БССР «Аб статусе народнага дэпутата Беларускай ССР» падкрэсленае, што дэпутат «перыядычна, але не радзей аднаго раза ў год, абавязаны рабіць справаздачу аб сваёй рабоце, ходзе выканання перадвыбарнай праграмы».

Алег Трусоў выступіў са справаздачай у мінулым годзе ў газеце «Добры вечар». Сёлета рыхтуе новую. У ёй ён расказвае аб праблемах сваіх выбаршчыкаў.

— Ці сталі яны іншымі за прайшоўшы год?

— У асноўным засталіся тымі ж. Па-ранейшаму людзей хваляюць бытавыя пытанні. Шмат хто не мае прыстойнага жылля. Людзей непакоіць экалогія горада. Шмат пытанняў наконт пенсій. Сярод новых праблем — цяжкасці людзей, рэпрэсаваных у 30—40-я гады. Ім патрэбна маральная і матэрыяльная рэабілітацыя.

— Я ведаю, што вы член дэпутацкай групы...

— Так. Наша група мае назву «Зялёны Луг» (ад назвы раёна горада). Асноўная задача групы — ахова экалогіі раёна. Ды і іншыя пытанні лягчэй вырашаюцца разам. Людзі бачыць нашу работу, ведаюць сваіх дэпутатаў, што бывае, дарэчы, не вельмі часта.

— На маю думку, звярнуцца за дапамогай да дэпутата чалавек прымушаюць нейкія надзвычайныя абставіны. Ці так гэта?

— Як правіла, так. Але ж людзі розныя. Да мяне з просьбай палепшыць жыллёвыя ўмовы прыходзілі людзі, якія не мелі ў тым неабходнасці. Мабыць, пачулі, што я некаму дапамог, і вырашылі паспрабаваць: раптам пашанцуе!

Я падумала, можа справа ў тым, што мы сябе адчуваем трохі дзецьмі? Нехта працуе, нібы гуляе. А некага пакрыўдзілі, і ён шукае дзядзьку, які яго пашкадуе. Сам жа не здольны сябе абараніць. Канешне, часта бываюць сапраўды крытычныя сітуацыі, і людзі бездапаможныя. Але ж для астатніх павінна існаваць паняцце адказнасці за свой лёс.

Калі я падзялілася сваімі разважаннямі з А. Трусовым, ён назваў псіхалогію гэтых людзей-дзетак рабскай.

— Наша вялікая дзяржава ўмела добра рабіць сацыялістычных нявольнікаў, — сказаў Алег Трусоў. — Бывалі выпадкі, калі прыгонным і давалі волю, але яны адмаўляліся ад яе, бо былі няздольныя думаць і адказаць за сваё жыццё.

Я часам пытаю сябе, ці не ў гэтым прычына многіх нашых бедаў, стану культуры. Дзякуй Богу, так жыць не ўсе, у тым ліку, мой субяседак. Зусім нядаўна на Беларусі пачулі пра справу з былым партархівам.

— Алег Анатольевіч, вы па сваёму службоваму абавязку прымалі ў ёй удзел?

— Давялося. Усе ведаюць пра цяжкі крытычны стан Ленінскай бібліятэкі. Але апошнім часам было выдзелена месца для новага будынка пад бібліятэку, затрачаны грошы на яго праект. Аднак Міністэрства культуры вырашыла ігнараваць гэта і аддаць бібліятэцы памяшканне былога партархіва, а сам архіў знішчыць. Тут і пачалася вайна паміж міністэрствам і Галоўным архівам. Апошні прапаноўваў злучыць два архівы, Міністэрства культуры ж было вельмі «заклапочана» лёсам бібліятэкі.

— Вы бачыце тут нейкія скрытыя матывы?

— Я ведаю, што праблема бібліятэкі была вырашана ўсяго не некалькі год. Беларусі патрэбны новы будынак Дзяржаўнай бібліятэкі, аднак Міністэрства культуры не хочацца траціць грошы на яе. Што тычыцца прапановы знішчыць партыйны архіў, то тут адна прычына: многім намерсе неспакойна ад таго, што ў архіве засталіся на іх нейкія дакументы.

— Вы гаварылі, што Міністэрства культуры шкадуе грошай на новую бібліятэку. Тым не менш асцягванні на культуру ў гэтым годзе вышэйшыя, чым у мінулым.

— Не ўсё, дзякуй Богу, ва ўладзе Міністэрства культуры. На культуру раней выдзялялася 0,78 працента а зараз 2,3 працента ад дзяржаўнага бюджэту. Толькі дзякуючы гэтаму, на Беларусі не зачыніўся ніводны дзяржаўны тэатр, музей.

Ёсць магчымасці выжыць і культуры, і грамадству. Але для гэтага ўсім нам і кіраўніцтва трэба стаць адказнымі людзьмі.

— Вы маеце на ўвазе нейкіх пэўных кіраўнікоў?

— Напрыклад, я не разумею, як прэзідэнт Расіі Бярэ на сябе адказнасць назваць амаль пэўны год, калі яго народ будзе жыць добра. Гэта несур'ёзныя абяцанні. Усё вырашае чалавек. Ад яго працы і слова залежыць будучыня. Калі гаварыць пра сённяшні дзень, то менш та ад кожнай асобы залежыць выбар улады на Беларусі. Народ вырашыў праводзіць рэферэндум. Ён жа і скажа на ім сваё слова. А калі ён захоча жыць яшчэ тры гады з існуючым парламентам, то так яно і будзе.

— Прабачце, але ўжо аднойчы мы трацілі грошы на такую справу. І памятаем вынікі.

— Зараз усё павінна быць на больш цывілізаваным узроўні. Галоўнае, каб на рэферэндуме прысутнічала інспекцыя ААН. Толькі назіральнікі гэтай арганізацыі здоліць забяспечыць нам выбары без парушэння закону.

— Калі ж адбудзецца рэферэндум?

— У верасні будзе сесія Вярхоўнага Савета, яна і зацвердзіць час правядзення рэферэндуму. А ў пачатку наступнага года павінна адбыцца выбарчая кампанія. Яна будзе працягвацца два месяцы. Пасля выбараў мы спадзяёмся мець новы парламент. І калі людзі падыдуць да выбараў з усёй адказнасцю, яны вырашаць свой лёс.

Алена СПАСЮК,
студэнтка факультэта
журналістыкі БДУ.

З ПЛЫНІ ЖЫЦЦЯ

Непадалёку ад нашай рэдакцыі ёсць дом з прадуктовым магазінам на першым паверсе, які людзі, што даўно жывуць у гэтым раёне, часам называюць «камунізмам». А сталася гэта з тае прычыны, што многа год назад на тым доме з'яў уначы і быў відаць здалёк лозунг: «Наша мэта — камунізм». Мэты нашы даўно змяніліся і сталі яшчэ больш незразумелымі, чым царпліва чакаемы камунізм, пра які большасць насельніцтва краіны ведала толькі тое, што пры ім будзе шмат каўбасы і не будзе грошай. Велізарныя літары непрыкметна зніклі разам з няспраўджанымі надзеямі, засталася толькі смешная сёння назва магазіна, у якім прадуктаў не больш, чым у любым іншым.

Так, за апошні час некуды зніклі многія прыкметы мінулых часоў, што раней былі абавязковымі і мелі назву «наглядная агітацыя». На плошчы Калініна ўбралі выказванне ўсеагузнага старасты М. Калініна, які некалі сцвярджаў, што «СССР — краіна дружбы народаў». Некалькі дзён валяліся на зямлі літары, якія раней красаваліся на прыгожым доме на плошчы Якуба Коласа і заклікалі «краіну саветаў квітнець». Аднак не вярта думаць, што з бадзёрымі заклікамі наша сталіца назаўсёды развіталася.

Лозунгам «Народы СССР адныны» ўсё яшчэ сустракае горад кожнага, хто ўязджае ў Мінск Лагойскім трактам. Хаця ўжо даўно расмыслюся СССР, а аб нашым адзінстве засталіся адны ўспаміны. З любой кропкі Прывакзальнай плошчы Мінска можна прачытаць: «Мы

дружбою, братствам, адзінствам і светлай будучыня змянілі шматлікія прапановы нешта купіць, некуды ўступіць, на нешта падпісацца. У сваёй надзейнасці і гатоўнасці дапамагчы нас запэўніваюць шматлікія і недаўгавечныя фірмы. «Вы будзеце адчуваць сябе з намі, як за каменнай сцяной», — абяцае з абдзёртага, струхлелага плота страхавая фірма. «Мы задаволім вашу прагу праўды», — сцвярджае новая газета. Пра тое, што «рэклама — рухавік гандлю» нам гаварылі яшчэ тады, калі рэкламы ў нас амаль што не было зусім. Сёння ў нас рэкламуюць у асноўным тое, што нельга купіць, а паслугі, якімі нас запрашаюць карыстацца, нам альбо не па кішэні, альбо проста не патрэбны.

Вераніка ЧАРКАСАВА.
Фота Віктара СТАВЕРА.

ВАЛЮТА ДЛЯ РЭСПУБЛІКІ

Беларусь прынята на правах раўнапраўнага члена ў Міжнародны валютны фонд і Міжнародны банк рэканструкцыі і развіцця. Пра гэта паведаміў старшыня праўлення Нацыянальнага банка Беларусі С. Багданкевіч на прэс-канферэнцыі для журналістаў. Першай у гэтае супольніцтва з краімі СНД была прынята Расія, другой — Беларусь, якая стала 166-й краінай у МВФ і 162-й у МБРР.

У выніку праведзеных перагавораў, на якіх нашу дэлегацыю ўзначальваў першы намеснік Старшыні Савета Міністраў рэспублікі М. Мясніковіч, дасягнута дамоўленасць аб выдзяленні Беларусі рэабілітацыйнай пазыкі ў суме каля 80 мільёнаў долараў. Гэтыя грошы пойдучы на падтрымку прадпрыемстваў, што зведваюць

цяжкасці з-за адсутнасці інвалютных сродкаў для імпарту сыравіны і матэрыялаў, будуць садзейнічаць больш інтэнсіўнаму развіццю эканомікі, заваяванню аўтарытэту Беларускай прадукцыі на міжнародным рынку. МБРР выкажа гатоўнасць тэрмінова накіраваць у нашу рэспубліку місію для канкрэтнай працоўкі ўжо намечаных пунктаў, каб выдзеліць пакеты пазык, пачынаючы ўжо з верасня гэтага года.

Асноўная функцыя абедзвюх прэстыжных арганізацый — рэгуляваць і стабілізаваць гандлёвыя адносіны паміж краінамі.

Прабаванні ж простыя: кожная з краін павінна жыць па сродках — траціць столькі, колькі вырабляе і зарабляе.

ХТО ДАПАМОЖА ЗАМЕЖНАМУ СУАЙЧЫННІКУ?

НАШЫМ ЛЮДЗЯМ У ГАВАНЕ ТРЫВОЖНА

Адыход у мінулае ранейшага светанапарадку, пры якім існавалі даўне палітычныя сістэмы, сімваламі якіх былі СССР і ЗША, моцна адбіўся на ўсіх сферах жыццядзейнасці Кубы.

Куба перажывае востры энергетычны крызіс, перасаджаецца з самаходаў на веласіпеды. Гэтыя катаклізмы, пахаладненне ў адносінах паміж СНД і Кубай, непасрэдна закіраваў лёс і становішча беларускіх жанчын у кубінскім грамадстве.

— Беларускія жанчынны на Кубе, а нас усіх з былога СССР называюць там «савецкімі», знаходзяцца ў складанай сітуацыі. Вытлумачыць яе можна з двух пунктаў гледжання.

Хачу адразу падкрэсліць, што цэнтральная расійская прэса часамі даволі аднабока, павярхоўна, а калі і тэндэцыйна асвятляе развіццё падзей на Кубе. Пішучы, напрыклад, аб падзенні аўтарытэту Фідэля Кастра. Гэта не так. У народзе, асабліва ў моладзі, па-ранейшаму жыве фанатычная вера ў Каманданта. Менавіта гэты фанатызм народнай масы і страшыць. Дастаткова аднаго паспешлівага, неабдуманна кінутага Фідэлем слова — можа нават і без злоснага намеру, — каб натоўп перайначыў яго па-свойму і пайшоў на расправу з «ворагамі сацыялізму».

Цяпер другі пункт гледжання. У студзені гэтага года кубінскія ўлады прынялі пастанову, згодна з якой замежныя грамадзяне могуць выехаць з Кубы толькі адзін раз у 5 гадоў. Раней было магчыма раз у тры гады. Гэта значыць за кубінскія паса вы можаце адзін раз у пяць гадоў купіць білет на радзіму.

ж яна не мае абарэння. І ў каго ў Беларусі пазычыш паўтары тысячы долараў на адзін білет? Праўда, ёсць яшчэ дадатковы канал, каб пры неабходнасці пакінуць востраў. У 1986 годзе было падпісана пагадненне аб эканамічнай узамедапамозе паміж грамадзянкамі Кубы і СССР.

Чула я, што падчас жніўнскага пачатку летась амерыканцы прасілі прапусціць іх праз пагранічны кантроль аэрапорта. Маўляў, яны сядуць на ўзлётна-пасадкавай паласе і будуць чакаць, пакуль за імі прышлюць самалёт з Амерыкі.

Гуртавецца самім — у нацыянальнай суполкі, каб прадстаўляць нейкую больш-менш афіцыйную сілу, у цяперашніх кубінскіх варунках проста неабеспечна.

...Мая суб'ядзінца звяртаецца да беларускіх суайчыннікаў свету, найперш да сусядзяў у ЗША, з прапановай стварыць фонд падтрымкі беларускіх жанчын на Кубе.

...У размове міжволі мы вярталіся да палітыкі. Нічога дзіўнага. Сёння, здаецца, увесь свет, стаішы дыханне, сочыць за разгортваннем падзей у гэтым рэгіёне Карыбскага басейна. Я ў 60-я гады з захапленнем назіраў за развіццём рэвалюцыі, дзейнасцю маладых «барбудас» на тагачасным Востраве Свабоды.

Цяпер палітолагі на Захадзе і ў Расіі (якая, дарэчы, афіцыйна прызнала антыкастраўскія эмігранцкія арганізацыі ў ЗША) прадракаюць хуткую дэмаралізацыю сацыялізму кубінскага ўзору. Тым не менш газета «Ньюсуік», якую не заподозрыш у пракубінскіх сімпатых, са спасылкай на экспэртаў Пентагона піша: «Кубінцы настроены на многа больш па-антыамерыканску, чымсьці можна было чакаць, улічваючы іх гаротнае становішча».

Тым не менш Куба стаіць перад выбарам далейшага шляху, жыццё патрабуе дэмакратычных пераменаў. Трэба думаць, што аб усім гэтым пакалоціцца сам кубінскі народ. Але пакуль ён будзе кляпаціцца, пакуль родная Беларусь будзе ўжывацца ў новы статус незалежнай дзяржавы, будууючы спэкаля дыпламатычныя структуры, Беларусь суайчынніцы Кубы рыхтуюцца да неспакойнай гадзіны.

Кастусь ШАЛЯСТОВІЧ.

Г АВОРАЧЫ аб гуманітарнай дапамозе, якую аказваюць замежныя суайчыннікі Радзіме ў яе змаганні з радыяцыйным нашэсцем Чарнобыля, нельга не адзначыць уклад і Федэрацыі рускіх канадцаў (ФРК). Нядаўна гэтая арганізацыя, сярод сяброў якой знаходзіцца, як вядома, і беларусы, перадала клініцы НДІ радыя-

АД СЭРЦА ДА СЭРЦА

ДАБРАЧЫННЫ УКЛАД ФРК

цыйнай медыцыны «Аксакаўшчына» тры камп'ютэры і вітаміны. Іх кошт складала 15 633 канадскія долары.

А за год лічачы ад жніўня 1991-га, ФРК ахвяравала хворым дзецям, што лецацца ў названай клініцы, звыш 111 тысяч канадскіх долараў. Гэта і валютны пералічэнні, і закупка медыцынскага абсталявання, лекаў, вітамінаў.

З удзелам і дапамогай федэрацыі ўжо праз некалькі тыдняў у «Аксакаўшчыне» будзе запушчана ў дзеянне першая лакальная камп'ютэрная сетка. Яна паспрые больш якаснаму медыцынскаму абслугоўванню пацыентаў і значна аблегчыць працу медыкаў.

Застаецца адзначыць, акрамя слоў вялікай падзякі землякам з Канады за мліасэрнасць, што ФРК накіроўвае ахвяраванні ў Беларусь праз пасрэдніцтва таварыства «Радзіма».

Сцяпан АКОУКА.

[Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.]

ВАС ЧАКАЕ МІЖНАРОДНАЯ ШКОЛА БЕЛАРУСІСТЫКІ

МЫ ПАТРЭБНЫ СВЕТУ

літэрацы. Хачу падкрэсліць, што нашы навучэнцы з асаблівым задавальненнем працуюць у архівах. І я нават падумаў, што мы, мусіць, недаацэньваем тых навуковых спробаў, якімі валодаем. У свайго выпускніка італьянца Паола Гальвані я спытаў у апошні дзень, яго знаходжанні ў Мінску, куды ён хоча пайсці. І ён адказаў мне: «Пойдзем у бібліятэку».

Нашы слухачы маюць, акрамя навуковай, багату культурную і экскурсійную праграму. Гэта таксама спрыяе хутчэйшаму авалоданню мовай. Мы наведваем тэатры, музеі, знаёмімся з Мінскам, Нясвіжам, Мірам, Навагрудкам, бываем у Вязыцы, Заслаўі, наведваем народныя святы, вывучаем фальклор, спяваем народныя песні, бо праз песню беларускае слова запдае ў душу асабліва моцна.

Ну а як прыклад таго, як за кароткі час можна вывучыць мову, я хачу бы расказаць пра ўжо згаданага італьянца Паола Гальвані, выпускніка Балонскага ўніверсітэта. Вывучыўшы дома пяць замежных моў — рускую, кітайскую, англійскую, іспанскую, балгарскую, вырашыў авалодаць яшчэ і беларускай. За час вучобы ў нас ён зусім нядрэнна загаварыў па-беларуску, пабёз з Мінска творы нашых паэтаў і прасіаў, каб перакласці іх на італьянскую мову.

— Вашы слухачы — гэта людзі, якія абавязкова маюць нейкае дачыненне да мовазнаўства, гісторыі?

— У асноўным так. Першымі слухачамі школы сталі віцэ-прэзідэнт Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў свету з Польшчы доктар М. Кандрэц, прафесары Б. Франкоўска, А. Барташэвіч, Т. Левашкевіч, з Германіі доктар Н. Брэдэрлоў, тры студэнты з Карлава ўніверсітэта, якіх парэкамендаваў Янка Брыль. Сярод нашых слухачоў былі навуковыя супрацоўнікі, педагогі, студэнты, перак-

ладчыкі, вядомыя ў навуковым свеце вучоныя-славісты.

Мы пераканаліся, што многа чаго маем такога, чым можам падзяліцца са светам. Некалі Скарына шукаў свае ўніверсітэты за мяжой і ў Падуі лабіваў. А цяпер у нас свае ўніверсітэты.

— Колькі навучэнцы плацяць за вучобу?

— Хацеў бы падкрэсліць, што навучанне ў нас бясплатнае. Але гэта не значыць, што ні за што не трэба плаціць.

Мы бяром грошы за пражыванне: жывуць нашы студэнты ў гасцініцы ці ў інтэрнатах палешанскага тыпу; за трохразовае харчаванне; за экскурсійнае абслугоўванне і за культурную праграму. Падкрэслію таксама, што разлік ажыццяўляецца па індывідуальнай дамоўленасці абодвух бакоў. А гэта значыць, што ў залежнасці ад абставін, прадастаўленых паслуг у канчатковы разлік могуць быць унесены змены. Аплата ажыццяўляецца па камерцыйных цэнах пасля заканчэння вучобы, калі няцяжка падлічыць усе затраты.

— Хто выкладае на курсах? Ці давальняюць выкладчыкі патрабаванні навучэнцаў, наколькі высокі іх навуковы патэнцыял?

— Лекцыі чытаюць надзвычай вядомыя ў Беларусі вучоныя-мовазнаўцы, літаратуразнаўцы, гісторыкі Гэта Л. Шакун, А. Лойка, Я. Юхо, А. Мальдзіс, А. Грыцкевіч, У. Сакалоўскі, В. Шалькевіч, Ю. Хадька — адным словам, усе лепшыя навуковыя сілы, якія ў нас ёсць. Па просьбе нашых слухачоў мы робім цсеракопіі на-

вуковых артыкулаў, урокаў па беларускай мове і літаратуры, тэкстаў народных песень і нават фоназапісы фальклорных матэрыялаў. Пасля гэтага беларуская мова ўпершыню загучала ў замежных ўніверсітэтах, дзе яе пачалі выкладаць нашы слухачы.

— Дарэмна мы сьлёе недаацэньвалі, думалі, што нікому нецікава і не патрэбна беларуская мова...

— Так. Тое, што нецікава свайму народу, высока цэніцца за мяжой. Дзякуючы наладжаным за апошні час кантактам з навукоўцамі з іншых краін, сёння існуюць даволі моцныя цэнтры беларусазнаўства ў Цюрыху, мацуюцца сувязі з Шэфілдскім ўніверсітэтам у Англіі. Дзякуючы намаганням вядомага вучонага-славіста Г. Відэра, у кастрычніку мінулага года быў праведзены Міжнародны сімпозіум «Моўная і культурная палітыка на Беларусі».

— А ваша школа праводзіць якія-небудзь міжнародныя канферэнцыі або сімпозіумы?

— У час сёлетняй сесіі мы правядзем навуковую канферэнцыю «Адраджэнне нацыянальнай самасвядомасці беларускага народа». На заканчэнне вучобы ў МШБ адбудзецца сімпозіум беларусістаў свету на тэму: «Творчая спадчына Янкі Купалы і Якуба Коласа ў кантэксце духоўнай культуры народаў свету», прымеркаваны да 110-годдзя з дня нараджэння класікаў беларускай літаратуры. Спадзяюся, што да нас прыедзе нямала цікавых людзей.

— Ці мае ваша школа падтрымку ад дзяржавы?

— Толькі разова, калі папросім, як ад спонсара. А так нас у мінулым годзе падтрымалі Фонд культуры, Саюз пісьменнікаў, універсітэт, уласна кажучы, ад якога мы пастаянна сілкуемся. Міжнародная школа беларусістыкі — самастойная культурна-асветная ўстанова. Мы пачалі сваю працу ва ўмовах самафінансавання і самаакупнасці. Мы і далей ставім на мэце самастойнае ажыццяўленне знешняй эканамічнай і культурнай дзейнасці, гатовы да заключэння кантрактаў з замежнымі партнёрамі, да стварэння сумесных навукова-культурных праграм. Хацелася б, каб у нас наладжваліся больш цесныя сувязі з зарубежнымі землякамі, каб яны не абыходзілі нас сваёй увагай, болей прысылалі сваіх дзяцей, бо беларуская мова для іх не чужая і зямля беларуская — іх зямля. Не варта пра гэта забываць і шырэй ісці з намі на кантакты, абмывацца студэнтамі. Грамадскія арганізацыі, аб'яднанні, таварыствы, суполкі ў Беларусі і за яе межамі могуць накіроўваць сваіх слухачоў на вучобу ў МШБ у любы зручны для іх час і на любы тэрмін, неабходны для падрыхтоўкі, павышэння кваліфікацыі, навуковай стажыроўкі, выканання навуковых даследаванняў.

Мне будучыня нашай школы чамусьці ўяўляецца аптымістычнай. Думаю, мы будзем існаваць і далей, таму што цікаваць да нас пастаянная і заўсёды знойдзецца людзі, якія захочуць стаць багацейшымі на адну мову.

Гутарыла Дзіяна ЧАРКАСАВА.

Гаворачы пра Чаховіча, прыгадайма думку пана Шэмеша пра гэтага нашага знакамітага мастака:

«Чаховіч, калі гаварыць пра так званы матэрыяльны бок яго таленту, належыць да эпохі заняпаду італьянскага жывапісу. Малюнак яго, хоць і чысты, але ўсё ж манерны, часта неахайны; большая частка галоў на ягоных палотнах, а таксама шмат рук наўздзіў прыгожыя. Што ж да анімацыі, то, здаецца, што часта яны проста запалююць прастору з-за лішняга ўшанавання мастаком традыцый — аднак не раз можна сустрэць сярод іх напраўду цудоўную дзіцячую постаць. Драпіроўкі ягоныя цяжкія, амаль скураныя. Аднак, нягледзячы на гэтыя недахопы, хто з нас, мастакоў, не хацеў бы быць Чаховічам?»

Чаховіч па духу належыць да першабытнага мастацтва, што асвятлялася чыста і наіўна верай. Кожная постаць на яго палотнах пазначана такім глыбокім рэлігійным пачуццём, якое нашу думку адрэзу ж адводзіць далёка ад XVIII стагоддзя. У тагачасным каталіцкім свеце толькі ў Польшчы мог яшчэ захавацца такі мастак.

Не хацелася б абмінаць тых чатырнаццаці абразоў, на якіх паказана Хрыстова пакута. Адзінаццаць з іх — даволі пасрэдныя копіі з Дамінікіна і паходзяць з Нясежы ад часоў князя Кіраля Радзівіла. Адзін абраз яшчэ пры жыцці біскупа Дадэркі дамаляваў згаданы ўжо Антэўскі, наследуючы кампазіцыю і каларыт Дамінікіна, але так спяшаўся, што аднаму з катаў даў дзве правыя рукі. Два апошнія абразы, г. зн. «Зняцце з крыжа» і «Пакладзенне Хрыста ў гроб», намаляваныя за два гады да таго.

Агледзеўшы галоўную частку касцёла, звернемся да іншых. Направа — капліца святой Тройцы. Шчодрым фундатарам яе быў Цыпрыян Павел Бжастоўскі, троцкі ваявода, асабліва дэбрадзей езуітаў, пра якога Нясецкі гаворыць, што, сыплючы грошы на патрэбы краю, з Богам ён таксама шчодро дзяліўся, — віленскім езуітам адпісаў 50 000 польскіх злотых, мінскім падараваў багаты абраз Святой Дзевы Марыі, адпісаўшы таксама 50 000.

Быў гэта бацька вядомага віленскага біскупа — чалавек заслужыў і за многія заслугі ў краі ўшанаваны. Але нашча пра яго агульнае ўражанне пазбавіла абаяльнасць адна дэталі, запісаная ў Нясецкага і законам у 1670 годзе пацверджаная: аказваецца, ён прыняў ад Рэчы Паспалітай 15 000 польскіх злотых у якасці кампенсацыі тых грошай, што патраціў на грамадскія заслугі. Мог ён па сто тысяч аддаваць езуітам, але не выдзеліў хоць бы дзесятай часткі гэтай сумы свайму краю, дастатак якога, хто таго не ведае, быў на тым часе даволі мізэрны.

У капліцы святой Тройцы ёсць яго партрэт, палатно пасрэднае, але прыцягальнае выява наіўнай праўды. У пана ваяводу даволі адметная худая фізіяномія, пажаня і нават крыху скептычная. Надзіва не натуральна складзенымі пальцамі больш рук (можа, гэта зламаныя пальцы самога мастака) трымаецца ён за пояс, накручаны паверх багатага палевага жупана, зашпіленага на мноства гузікаў з дарагімі камянямі. Вакол партрэта надпіс па-польску, што ўслаўляе яго дэбрадзейскія адносіны да езуітаў.

У левай частцы касцёла — капліца святога Феліцыяна, рыцара і пакутніка, з цэлым гэтага святога, якое падараваў мінскі ваявода Крыштаф Завіша. У алтары вялікі разбяны крыж з Хрыстовым распяццём; пад ім срэбная труна з рэліквіямі, на ёй ляжыць цудоўны пазалочаны шлем, абвіты лаўрам і пальмаю — атрыбуты святога. Заўважым, што ў гэтай капліцы больш, чым у іншых месцах

касцёла, збіраецца вернікаў на малітву. Святы Феліцыян быў сьлынным на ўсю Літву патронам.

У глыбіні скляпення з чатырох бакоў лацінскія надпісы паведамаюць, што фундатар капліцы — Крыштаф Завіша, на той час — старадубскі староста, і што ён, стаўшы мінскім ваяводам, падараваў гэтай свяціні цэла святага Феліцыяна (1713); што ў часе пажару касцёла ў 1797 годзе цэла святаго было перанесена ў касцёл бенедыкцінак і што, нарэшце, біскуп Дадэрка вярнуў яго ў капліцу пасля яе адбудовы ў 1799 годзе.

У зброі, з блакітнаю ордэнскаю стужкаю ўваквачыўся Завіша на партрэце, змешчаным у капліцы святага Феліцыяна. Меў гэты чалавек даволі вядомыя заслугі перад айчынаю, тры разы быў маршалкам дэпутатскай палаты і апроч Мінскага ваяводства, якое атрымаў пас-

шым з усіх званой, якія ёсць у мінскіх каталіцкіх свяцінях.

Кідаючы апошні позірк на мурны свяціні, трэба аддаць належнае намаганням яе аднаўлення ў 1853 і 1854 гадах, але немагчыма не ўздыхнуць над даволі няўдалым вынікам гэтага. Захавана трохі больш прастаты, аднята крыху стрэкатасці старога Дадэркаўскага стылю, адноўлены амвон, падноўлены фрэскі на скляпеннях — усё пацягнута белым колерам, не ашчаджаючы залацістай аздабы, але створаны выгляд у цэлым не шыкоўны: антычная адметнасць сцёрта, а новай не знайшлося.

Гэтае ўражанне, можа, занадта прызірлівае і старонняе, і не дзіва, бо вочы ўжо прывыклі да цудоўных віленскіх свяціняў, ад якіх вее непасрэднасцю і святою старажытнасцю герцагаўскага мінулага, на якое сталіца Літвы такія багатая. Другі па чарзе нашага агляду

Мастак не змог узяцца над зямным ідэалам, крыху правінцыйна зразумеў і выканаў задачу. Маці Божая, якая трымае пляёнкі, выглядае такою сабе паспалітаю кабатаю, маладою, ружовашчокаю, усмешліваю; святая Ганна, дэбрадушная бабуля, у каптуры з шырокаю аблямоўкаю, замілавана глядзіць на ўнука, які ўсміхаецца да яе з матчыных каленяў. Чатыры гэтыя карціны, хоць і не шэдэўры, усё ж заслугоўваюць увагі.

У касцельнай закрысты ёсць тры добрыя партрэты: генерала Мараўскага, Станішэўскага і Чапскага — філантропаў гэтага кляштара. У другой закрысты некалькі партрэтаў невядомай шляхты, палотны даволі пасрэднага жывапісу. Сярод іншых — партрэт знакамітага Валадковіча, расстралянага ў Мінску ў часе трыбуналу ў 1760 годзе. Вядомы гэты гайдамак тым, што быў пакравіцелем бернар-

Стары касцёл дамініканаў, пра заснаванне якога ў належным месцы раскажам, цяпер, разам з кляштарам, служыць памяшканнем для рымска-каталіцкай семінарыі.

Апрача касцёлаў, у Мінску ёсць яшчэ пару капліц у межах горада: у мурах названай семінарыі і ў доме дэбрачыннасці.

У цудоўна адноўленым апошнім часам кафедральным грэка-расейскім саборы святы Пятра і Паўла асаблівай увагі заслугоўвае абраз Збавіцеля, выкананы ў візантыйскім стылі мастаком панам Ксенафонтавым, вучнем Санкт-Пецярбургскай акадэміі мастацтваў. Абраза гэты апраўлены ў прыгожую разбяную раму работы пана Ягоравы.

З усіх іншых абразоў таго ж Ксенафонтава, што ўяўляюць сабою размаітыя копіі ў новым стылі, вылучаецца абраз Божага Увааскрэшэння, іншыя ж прыцягваюць увагу толькі ўдалымі дэталімі. Вылучаецца таксама палатно пана Сарокіна «Пераўвасабленне Божае».

Каштавалі гэтыя копіі 2 800 рублёў срэбрам.

Да грэка-расейскага веравызнання належыць таксама сабор святой Кацярыны ў канцы горада, царква ў прадмесці Пярэспа пры Віленскім тракце, а таксама пяць капліц — у гарадскім лазарэце, у вайсковым лазарэце і ў турме.

Згадвалі мы ўжо пра лютэранскі касцёл у Новым горадзе, пабудаваны дзесяць гадоў назад, адметны прыгожаю архітэктураю.

З жыхароў нехрысціянскага веравызнання татары тут маюць сваю мячэць, жыды — адну сінагогу, а таксама 10 мураваных і 15 драўляных малельных дамоў.

У Мінску налічваецца 9 могілнікаў (два рымска-каталіцкія — на Залатой горцы і на Кальварыі), два грэка-расейскія, адзін лютэранскі, адзін магаметанскі, два жыдоўскія і могілнік, што называецца Рудзене пры Койданаўскім тракце. З іх усіх наведваў я толькі адну Кальварыю, як заўсёды, у кампаніі слаўнага Шэмеша. Цудоўным маёвым вечарам паехалі мы агледзець гэты арыстакратычны Мінскі могілнік, размешчаны ў паўночна-заходнім баку, за тры вярсты ад гарадскіх муроў. Цяністая бярозавая алея рабіла мілейшым вечаровы халадок; выгляд буйной збажыны радаваў сэрца, і, расчудлена, але не сумныя, ехалі мы пабачыць месца вечнага супачынку. Спінніліся перад мураванаю брамаю, якая была чымсьці надмагільным помнікам, заслоненым густымі дрэвамі, з-за якіх маляўніча выглядвалі таксама мураваныя помнікі. Кіраўніцтва плябані даю нам ключы ад капліцы, якую мы моўчкі агледзелі. Сама капліца, пабудаваная ў першых гадах бягучага стагоддзя панам Паўлікоўскім, мае за вялікім алтаром велічную фрэску — выяву гары Ерусалімскай кальварыі, жалобнай крыжовай Галгофы.

У цэнтры гэтай фрэскі вялікі, у пазалочанай раме, абраз Хрыста, які лічыцца адным з найлепшых твораў Дамеля. Пад гэтымі сімваламі пакуты і смерці, пад заслонаю тварэння ўласнага пэндзля, пад вялікім алтаром спачываюць астанкі самога Дамеля. Ані ў капліцы, ані ў надворнай яе сцяне грабніцы мастака няма — маўзалею яму служыць уласны твор*.

Два бакавыя алтары капліцы ўяўляюць сабою як бы дзве грабніцы; у адной з іх, па правым баку ад уваходу, спачывае Матэвуш Ліпскі, мінскі біскуп. Нарадзіўся ў 1771 годзе, памёр у 1839.

* Пасля ад'яду з Мінска атрымалі мы паведамленне, што мінулым летам 1855 года ў Кальварыйскую капліцу ударыў пярун, крыху пашкодзіўшы згаданае палатно Дамеля.

Ул. СЫРАКОМЛЯ

МІНСК

БЕГЛЫ АГЛЯД СУЧАСНАГА СТАНУ МІНСКА

ля Уладзіслава Сапегі, быў старакам мінскім, чэрскім і дэ-мінскім. Праславіўся таксама як добры прамойца, выдаў некалькі твораў: «Водгук салодкагалосай мелодыі» (Варшава, 1728); «Гісторыя несмяротнага Бога, што ў смяротным цэле пакутуе» (Вільня, 1721) і інш.

У кафедральнай закрысты змешчаны партрэты езуіцкіх дэбрачынцаў: Канстанта Бжастоўскага — біскупа віленскага, Сымона Міхоўскага — каноніка смаленскага, Марціна Агінскага — канцлера, і Марціна-Казіміра Валадковіча; усе партрэты зроблены пасрэдна, пад апошнім з іх літары, што, напэўна, абазначаюць ініцыялы мастака. Тая ж пасрэднасць пэндзля ўласціва партрэту мінскіх канонікаў і прэлатаў (сярод якіх фігуруе ксёндз Катэрыны, нявіжскі плябан, вядомы з успамінаў Салпіцы прыдворны Радзівілаў).

Аднак пазней напісаныя карціны — лепшыя, як, напрыклад, копія з Дамеля партрэта ксяндза Паўла Равы, былога адміністратара Мінскай парафіі.

Вось і ўсё, што можам раска-заць пра Мінскі кафедральны сабор пры яго беглым аглядзе. Не хапіла нам часу і мажлівасці наведваць грабніцы або залезці на званіцу, дзе за езуіцкім часам быў невымернай велічыні зван, які называўся Янам Салагубам (прывезены з Крулеўца ў 1750 годзе і спачатку змешчаны ў драўлянай званіцы), з якога біскуп Дадэрка загадаў адліць два іншыя. Адзін з гэтых званой, Якуб, цэзка біскупа, дасюль лічыцца найбольш

касцёл, які ацалеў у Мінску, касцёл бернардынцаў, фунда-тарам якога ў 1624 годзе быў Андрэй Кансоўскі, пра што яшчэ будзе расказана далей. Свяціня ў выніку многіх пажараў і перабудовы значна змянілася. Не маючы часу дэталёва разгледзець усё аздабленне касцёла і нават даведацца, ці ёсць тут грабніцы Завішаў, пра якія ўспамінае Нясецкі, звярнулі мы ўвагу на жывапіс. Апішам яго пры дапамозе нататак таго ж А. Шэмеша. Вартыя ўвагі тут чатыры карціны, а менавіта: святая Тэклія, што напэўна прылегла ў грое і прыціскае да грудзей крыж, зялёная драпіра акрывае яе плечы і грудзі. Святая Марыя Магдалена таксама ў грое, таксама напэўна ляжыць, абпіраючыся на руку, але ружовая драпіра прыкрывае яе толькі злёгка.

Мастак хацеў падкрэсліць прыгожыя формы пакутніцы, ды, відаць, ідэал жанчыны забў-ся тут да прыгожага сваёй гер-раіні гэтага хараства. Вобразу нестасе грацыі, але малюнак зроблены дасканала.

Групава абраз — Езус, Ма-рыя і святая Юзаф — даволі добрае палатно: Марыя ў глыбіні карціны, дзіця ў ценю і святая Юзаф — галоўны вобраз карціны, які, дзякуючы свое-асаблівай фантазіі мастака, мае такое пахмурнае аблічча і такі пагрозлівы позірк, што пан Шэ-меш успамінае, як ён у мален-стве баўўся нават глядзець гэ-ткае «малявідла».

Абраз святой Ганны з Дзе-ваю Марыяй і маленькім Езу-сам вабіць сваёю непасрэднас-

дзінаю, мусіў перад іх канфе-сіяналамі ліць пакутныя слёзы, а шчодрою міластыняй, што сы-паў на Божаы алтары, спадзя-ваўся адкупіць свае грахі. Але не быў ён бязбожнікам, здоль-ным наўмысна замахагнуцца на крыж: проста ў маладосці ён — вясёлы гуляка, які ў Польшчы быў нямава, а ў канцы жыцця — пакутнік духу.

Занадта мала набраўшы матэ-рыялу ў дачыненні да касцёла і кляштара тутэйшых бернарды-наў, мы хацелі займець драма-тычнае ад саміх манехаў. Але адзін з нашых сяброў, якога ўдалося ўгаварыць сабраць мясцовы матэрыял, трапіў пад злыя насмешкі мясцовай ула-ды. Адгаворваліся ад яго і тым, і гэтым, не паказалі нават бібліятэкі, якая пасля пажару ўсё яшчэ не прыведзена да ла-ду. Пажар той быў у 1835 го-дзе! Але за дваццаць гадоў так і не сабраліся ўпарадкаваць тут кнігасховішча!

Касцёл бенедыкцінак на Са-борнай вуліцы, апрача старых абразоў святых бенедыкта і Скаластыкі, а таксама некалькі старасвецкіх аргентэрыз, нічо-га адметнага не мае. Знешні яго выгляд, з мансардаю і дзвюма даволі стройнымі чаты-рохбакавымі вежамі, імплануе сваёю старажытнасцю, асабліва сярод пераважна сучаснай за-будовы Мінска, дзе як бы наў-мысна сціраліся рысы мінулага. Гэтым прывабным духам стара-жытнасці дыхае цудоўны непа-белены цяпер касцёл францыс-канаў на так званай Нова-Фран-цыскаўскай вуліцы, блізка Ніз-кага рынку.

Здзіслаў СТОМА

Беларускае сцэнічнае мастацтва панесла вялікую страту. 21 ліпеня на 85-м годзе жыцця памёр Здзіслаў Францавіч Стома, выдатны акцёр, прадстаўнік славаўтай кагорты майстроў купальскай сцэны.

Здзіслаў Стома нарадзіўся 4 (17) жніўня 1907 года ў Мінску. Свой творчы шлях пачаў у 1929 годзе на сцэне Польскага тэатра БССР. Пасля яго зьвірніцтва працаваў у тэатрах Украіны, у Беларускай тэатры юнага гледача, а з 1940 года звязаў свой лёс з БДТ-1 (Беларускім дзяржаўным акадэмічным тэатрам імя Я. Купалы).

На купальскай сцэне яскрава раскрыў непаўторны талент Здзіслава Стомы, выдатнага вострахарактарнага камедыйнага артыста. Стварыў ім вобразы назаўсёды ўвайшлі ў летапіс нацыянальнага сцэнічнага мастацтва. Гэта Быкоўскі і Пустарэвіч («Паўлінка» Я. Купалы), Куторга («Інскія шляхы» В. Дуіна-Марцінкевіча), Глушак («Люды на балодзе» І. Мележа), Бураўчык («Канстанцін Заслонаў» А. Маўзона), Караўкін («Брама неўміручасці» К. Крапівы), Лявон («Лявоніха на арбіце» А. Мяснішкіна) і шэраг іншых. Дасканалае валоданне мовай, жэстам, лімікай, пластыкай, багатае вывучэнне палітра індывідуальных фарбаў, сціпнасць да імпровізацыі, спалучэнне псіхалагічнага аналізу з выразным знешнім малюнкам вылучаюць многія ролі, сыграныя Здзіславам Стомам у спектаклях на творах М. Гоголя, А. Астроўскага, Ф. Дастаўскага, А. Чэхава, У. Шэкспіра, К. Галдэна, В. Гюго і іншых класікаў сусветнай літаратуры і сучасных айчынных і замежных аўтараў.

Плённа працаваў Здзіслаў Стома ў Беларускай кінематографіі, на радыё і тэлебачанні. У апошнія гады раскрыўся яшчэ адзін бок яго таленту — ён пісаў вельмі цікавыя сучасныя пэтымчыны казкі для самых маленькіх слухачоў і чытачоў. Здзіслаў Стома прымаў актыўны ўдзел у грамадскім жыцці рэспублікі, у жыцці Саюза тэатральных дзеячаў Беларусі. Ён быў народным артыстам СССР і БССР, лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі Беларусі. Узнагароджаны ордэнам Дружбы народаў і медалямі.

У некратогу, падпісаным Старажытнім Вяроўнага Савета Рэспублікі Беларусь С. Шушкевічам, Старажытнім Савета Міністраў В. Кебічам, дзяржаўнымі і грамадскімі дзеячамі, пісьменнікамі і артыстамі, гаворыцца, што да апошніх сваіх дзён ён заставаўся ў купальскай калектыве. Нават калі на стану здароўя не мог выступаць на сцэне, быў разам з тэатрам, удзельнічаў у акцёрскіх сходах, глядзеў усе новыя спектаклі.

Жыццё Здзіслава Стомы — прыклад самаадданнага служэння абранай прафесіі, служэння і вернасці свайму народу і свайму Бацькаўшчыне. Паміць аб ім будзе вечно жыць у нашых сэрцах.

Таццяна АНТОНАВА.

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

Падлога ў іх уся засцелена мяккім, рознакаляровым дывановым пакрыццём — ногі тонучы ў ім, як у траве. На кожным паверсе па 3-4 пакоі.

Ні Лявон, ні Ліза не лічаць сябе багатымі людзьмі. Так, кажуць яны, жыве большасць амерыканцаў, якія сумленна працуюць. А пачыналі яны, між іншым, з нуля.

— У Амерыку мы прыехалі ў 1950 годзе, — кажа Лявон. — А да таго шэсць гадоў прабывлі ў лагерах у Нямеччыне. Не дай Божа, як нацярпеліся. Абарванія, галодныя, застрашаныя, мы нічога не мелі. Памятаю, выправіліся работу шукаць.

лацкай арганізавалася яшчэ ў 1950 годзе, — раскавае Л. Літаровіч, — але не мелі мы свайго будынка, бедныя былі. Арандавалі маленькі магазінчык спачатку, праз пару гадоў купілі жыдоўскую синагогу, а тады сталі дабівацца ад горада, каб атрымаць кавалак зямлі для пабудовы царквы і грамадскага цэнтра. Горад прадаў нам за невялікі кошт — 3400 долараў — 3 акры і чвэрць зямлі. У 1968 годзе пачалі будавацца.

Усё рабілі сваімі сіламі за ўласны кошт. Парафія была якіх 400 чалавек. Ад сям'і звычайна давалі па тысячы долараў. Тыя ж, што мелі бізнес, болей — па 4, а то і па 8 тысяч. Хто колькі мог. А гэта ж тады немалыя грошы былі!

падстаў мець нейкія крыўды на Саветы. Аднак успаміны мае дзіцячыя пакідаюць горкі асадак і расчараванне. Памятаю, як хадаў у школу ў нейкім самаробным абутку накішталт лапцей. На ўроках настаўнікі нам часта тлумачылі, якія мы шчаслівыя дзеці, што нарадзіліся ў СССР, дзе пра нас так клапаціцца дзяржава. Мы так і думалі, дарэчы, хаця цяжка жылося, ежы не было — гадалалі, а па вясне гнілую лятаную бульбу збіралі.

Амаль 50 гадоў прайшло з таго часу, як Ліза і Лявон Літаровічы воляю абставін вымушаны былі апынуцца далёка-далёка ад свайго радзімы. За доўгі гэты час яны так і не пабывалі на Беларусі. Лявон казаў мне, што ім вельмі хочацца паехаць

захавалася і ў спосабе мыслення, і ў своеасаблівай разважлівасці, памяркоўнасці, у чыста славянскім альтруізме і адкрытасці натуре, схільнай да самаахвярнасці.

Іх старшы сын Расціслаў (Ростл па-тутэйшаму) і разуме, і размаўляе па-беларуску, праўда, не так добра, як бацькі. Радзіму бацькоў ён уяўляе краінай бяроз. Ростл праўдзіва цікаваецца да Беларусі таксама, хаця стараецца не афішываць яе. Калі з Беларусі прыязджаюць сяні, а то і проста незнаёмыя людзі, ён імкнецца паказаць гасцям «сваю» Амерыку, пагаварыць з імі, пабыць разам, каб магчыма, лепш зразумець і сябе, і бацькоў, і той народ, да якога належыць.

Сям'я нашых землякоў — Лізы і Лявона Літаровічаў, напэўна, не унікальная, і я не

«МНОГАЯ ЛЕТА» Ў ГОНАР ЛІТАРОВІЧАЎ, або ШТО ТРЭБА ЧАЛАВЕКУ ДЛЯ ЖЫЦЦЯ

Не ведалі, дзе аўтобус спыняецца, куды ідзе, як папытацца пра гэта тутэйшых жыхароў. Але ж мы з братам знайшлі працу на цагельні. Работа там была надзвычай цяжкая, увойдзеш у печ, дзе цэгла гарачая, — скура, здаецца, лопаецца. Пару месяцаў вытрымалі. Пасля знайшлі працу на фабрыцы, дзе цыгарэтную паперу вырабляюць. Там я і прарабіў 39 гадоў. Спачатку рабочым, а пасля інспектарам, які адказвае за якасць вырабаў.

Пасля Нямеччыны Амерыка здавалася нашым беларуска раем. Бацька Лявона, які меў астму і якому доктар увес час забараняў курчыць, казаў дагэтуль: «Памру, а не кіну!» Калі ж апынуўся ў Амерыцы, убачыў, як тут жывуць, сказаў: «Тут, напэўна, Бог пасяліўся, і я хачу як мага болей пажыць». З таго часу дзеці не бачылі яго з цыгарэтаў.

У Лізы, якая трапіла ў Амерыку разам з бацькамі і братамі таксама з Нямеччыны, — свае ўспаміны ад сустрэчы з гэтай краінай. Іх сям'ю ўзяла пад апеку царква ў Пенсільваніі. Кожны тыдзень прыходзіў аўтобус, прывозіў ежу, адзенне — выбірай што хочаш. Пазней багаты фабрыкант, які іх забраў у якасці работнікаў, арандаваў для эмігрантаў дом. І яны паўгода не плацілі яму, пакуль не знайшлі работу.

Нашым землякам было цяжка на чужыне, нягледзячы на тое, што Амерыка прыняла іх ласкава. Мясо вывухары дапамагалі ўстаць на ногі. У Пенсільваніі, дзе пасялілася спачатку Лізіна сям'я, яны аказаліся адзінымі эмігрантамі з Беларусі. А цягнула да свайго. Праз некаторы час даведаліся, што ў Саўт-Рыверы многа беларусаў, хутка зняліся з месца і пераехалі туды. Там яны — Ліза і Лявон — і сустрэліся на імянінах у Надзі Кудасавай, пакахаліся і звязалі свае лёсы назаўсёды. Лізе тады было 19, Лявону трохі болей. Як два маладыя драўцы, з каранем вырваным з роднай глебы і занесеныя ветрам у далёкі край, яны пачалі прыжывацца і прыстасоўвацца да новых умоў. А таксама наладжваць у беларускае асяроддзе сваё беларускае жыццё. Шмат сіл і намаганняў прыклаў і асабіста спадар Лявон Літаровіч, каб паўстала ў Саўт-Рыверы беларуская праваслаўная царква з грамадскім цэнтрам.

— Царква Ефрасіні По-

Браты Кавалёвы кіравалі ўсім будаўніцтвам, спадар Цярціцкі быў старшынёй царкоўнага камітэта, айцец протадыякан Алег Махнюк купал і іканастас зрабіў, Ірэна Рагалевіч распісала яго. Панікадзіла Мікалай Навіцкі купіў у Грэцыі за 3,5 тысячы долараў. Кожны ад свайго сям'і заназваў ікону за свой кошт. Я ж у свой вольны час працаваў на ўзвядзенні царквы і нашай залі. Пасля абеду іду на фабрыку, дзе звычайна змена па 12-16 гадзін, а з раніцы — на будоўлю. Дзе толькі сілы браліся, дзіўлюся цяпер сам.

Напэўна, не такім ужэ бязвоблачным было жыццё маладой сям'і Літаровічаў. Былі цяжкасці з мовай, і не адзін год, пакуль не сталі думаць па-англійску, а не перакладаць са свайго беларускай. Але жылі яны з Богам у душы. Бог дапамагаў ім быць цярдлівымі, міласэрнымі і спагадлівымі. Калі дзеці былі зусім малыя, то ў царкву на службу Ліза і Лявон насілі іх на руках, калі хлопцы падраслі — сталі прыслужнікамі ў свяшчэнніка. «Без Бога — не да парог», — любіць паўтараць Лявон.

— Колькі мы маліліся Богу, каб перажыць вайну, каб не загінуць пад бомбамі, ад шалёнай кулі, ад голаду. Пачуў Бог нашы малітвы, — з глыбокім перакананнем у найвышэйшай справядлівасці, сіле і розуме кажа спадар Лявон Літаровіч.

Мусіць і сапраўды Боская ласка застаўся ён жыць ў час вайны, калі пад Барысавам, дзе яны жылі, трапіў пад перастрэлку немцаў з атрадам партызан. Маці паслала тады Лявона занесці вазон да сястры. Ледзь выйшаў з вёскі, як на яго сыпануў з кустоў град куль. Сямігадовы ж брат яго, Валодзя, быў тады тройчы паранены, застаўся інвалідам.

Што яшчэ моцна засела ў дзіцячай памяці, ва ўспамінах пра Беларусь, адкуль усю іх сям'ю фашысты вывезлі на работы ў Нямеччыну?

— Бацька мой рабіў на пошце ў Барысаве, паважаны быў чалавек, — прыгадвае Лявон. — Наша сям'я, у адрозненне ад многіх іншых, што жывуць у Саўт-Рыверы, не мела ніякіх непрыемнасцей ад камуністаў. Мы не былі раскулачаныя. Ніхто, акрамя аднаго дзядзькі, не сядзеў у турме. Так што ў мяне быццам і няма

туды, дзе яны нарадзіліся, дзе прайшло іх, хаця і не вельмі шчаслівае і радаснае, але незабытае дзяцінства. На пытанне, чаму вырашылі не вяртацца дамоў пасля вайны, бо ніякай жа віны не мелі перад савецкай уладай, Лявон, не раздумваючы, кажа:

— Баяліся, хаця сапраўды ніякіх грахоў не мелі. Гэта ж не сакрэт, што ўсіх, хто нават насільна быў вывезены ў Нямеччыну, там працаваў у час вайны, савецкія ўлады лічылі здраднікамі, праданнікамі. Іх адпраўлялі ў лагеры, у ссылкі, як ненадзейных. Нічога добрага з таго вяртаня не было б, самі ведаеце. Мы не толькі інтуітыўна адчувалі, якая бяда чакае на радзіме, нешта і ведалі. Калі скончылася вайна, то ў нашых лагерах, а мы жылі ў ангельскай зоне, сталі паліцэйцамі афіцэры з ваенкаматаў, якія агітавалі ехаць дамоў. Некаторыя тады згадзіліся. Іх жа перавезлі ва Усходнюю Нямеччыну, а там сем'і парадзялялі, жанчын у адзін лагер, мужчын — у другі, дзядзю — у трэці. Тыя, што ўцяклі адтуль, расказалі нам пра ўсё гэта.

— А насільна не забіралі? — Бывала і такое. Хапалі проста на вуліцы, садзілі ў прузавыя машыны і перавозілі ў савецкую зону акупацыі. Як склаўся лёс тых людзей, ніхто не ведае, напэўна, трагічна. Разумеце, многія беларусы, рускія, украінцы вымушаны былі застацца на чужыне, выбраўшы жыццё ў эміграцыі замест несправядлівых абвінавачванняў і пакарання ў родным краі.

Нягледзячы ні на што, Ліза і Лявон захавалі чысты і светлы ўспаміны аб свайго няласкавай радзіме, павагу і спачуванне да яе шматнакутнага народа. Што тыдзень у свайго царкве, штодня перад хатняй іконай яны моляцца за Беларусь, за беларускі народ, за тое, каб стаў ён сапраўды шчаслівым і свабодным. «Радзіма заўсёды застанеца радзімай, — кажа Лявон, — родная мова, пачута ад маці, заўсёды будзе роднай, не забудзецца. Хаця я ў свой час добра вывучыў нямецкую, размаўляў, а потым, трапіўшы ў Амерыку, не карыстаўся ёю і забыўся. Ад Беларусі ж адарваны з дзяцінства, але, як бацьце, размаўляю з вамі так, як быццам і не пакідаў Барысаў, хіба можа акцэнт толькі з'явіўся».

Ліза і Лявон Літаровічы, як мне здаецца, так і не сталі сапраўднымі амерыканцамі, прагматычнымі ва ўчынках і паводзінах. Іх беларускасць

ПІСЬМЕННІКІ БЕЛАСТОЧЧЫНЫ

НА СТАРОНКАХ «ГОЛАСУ РАДЗІМЫ»

Віктар ШВЕД

МАЯ МАЛЕНЬКАЯ АЙЧЫНА

Мая маленькая айчына,
Мой беластоцкі родны край,
Тут басанож стаптаў сцяжыны,
Што праляглі праз поле, гай.
Цяніць тут навучыўся працу,
Гамонку шчырую, народ.
І не магу цябе я страціць,
Ты — даражэйшая штогод.

Далёка ад цябе — сумую.
Убачу — дык шчаслівы зноў.
У сэрцы заўсёгды нашу я
Крыніцу мар маіх і сноў.
Мая маленькая айчына,
Я твой адданы верны сын.
Цябе ніколі не пакіну,
Мая калыска, мой спачын.

Зося САЧКО

прызваеш поле з коласістым
збужом
сваю дочку ясну думку
выліці радугу на вёс
не прыдаті біды
— завшэ выходзіш як по
звонкові

чужою пісьніёю грызешся
як пры агні
строітись — нэхота
росткі
— зайчыка злапаю з стіны
за прыпізкі — што
ждэш на слово
правдзішэ од тэбе

а дніэ як тэплы звiэры
мручат і труціця кола нуог
назвавают тое домам
і дуом удома
пора встрычаті вiэну

на прызбі
лініво розгортывашы сонце
росплесті коріэне
а ногі побігут

Уладзімір ГАЙДУК

Маладосць маю бестурботную
Першым подыхам восень
Толькі марамі верш
Затаіўся у шэрым тумане.
Да яго я ішоў гадамі,
Прыставаў, затаміўшыся
Выціраў горкі пот рукавамі,
Каштаваў яго смак журавіны.
Быў шчаслівым і сэрца дрыжэла,
Як сханіў яго, нібы соннага
Нёс душу гэты чорт адзічэлы
На загубу ў шалёным танцы.

А, бывала, няраз ап'янелы
Салавей заспявае ў ляшчыне.
Людзі ціхім паэтам пагарду
З насмешкай даюць у заллату.
Смела ідзі на распяцце!
Не! ляпей да зямлі прыхіліцца,
Яна — маці, яна — святая
Маладосць мая бестурботная
Расплылася, як дым з папярсы.
А здаецца, што толькі ўчора
Напрасткі бег да школкі босы.

Васіль ПЕТРУЧУК

САСНОВАЕ ГАЛЛЁ

(АПАВЯДАННЕ)

Раніцай малы хлопчык прыгнаў карову з пашы, бо ведаў, што маці мусіць яе выдаць, каб мець малако на сьнеданне, а й самому вельмі есці хацелася. Так было кожнага дня: цёмна выганяў на так званы поранак, калі ўжо сонейка падымалася ўверх так, што ягоны цень раўняўся шасці-сямі крокам, прыганяў жывёліну дамоў. Пасля сьнедання зноў выганяў і тоўка з ёю аж да захаду сонца.

Кожнага дня баяўся вяртацца з пашы, бо ведаў, што мама заўсёды знойдзе прычыну, каб яго паляснаць па галаве або кіем «абламаць» бакі. Сёння толькі ўвайшоў на падворак, а мама ўжо яго чакала: выскачыла з хаты ды пачала мажора акладаць рознымі гадкімі эпітэтамі ў сваім стылі за тое, што сырыя альховыя дровы ў печы не гараць, а толькі «кіснуць» і дымяць. А трэба ж прыгатаваць бульбу на сьнеданне, бо іншыя людзі ўжо даўно пайшлі ў поле.

Малы злякаўся, што зноў за штосьці дастане, шмыгнуў за калюню. Маці крычыць да яго з-пад хлява:

— Калі ты, знайдацкая твая морда, не прынясеш з лесу сухіх дроў, дык не прыходзь дадому, бо я табе пакажу, на чым свіння хвост носіць, каб цябе скрутыло!!!

Хлопчык ужо ведаў, у чым справа. Прыкра яму было, бо ногі балелі і надта есці хацелася. Але што можа зрабіць бездапаможнае, перапалоханае сабачаня? Заплакаў з гора і пайшоў у лес аж пад вёску Чахі Арлянскай. Зайшоў да Грэцюшчыны, дзе найбольш спадзяваўся сухога хмызу. Назбіраў яношу сухога сасновага галля і нясе, каб дагадзіць маці і зарабіць на бульбу. Аж няведама адкуль, нібы з зямлі вырас перад ім гаёвы. Хлопчык з хмызам ходу, каб уцячы, а гаёвы ўдагонкі. Вягучы стукнуў ботам хлопчыка ў зад і той пакаціўся. Гаёвы забраў ад яго з рук галлё і кінуў на куст ядлоўцу, а сам наступіў на хлопчыкаву спіну і пытае, навошта ён крадзе з лесу дровы?

Хлопчык ляжыць, плача, але не ведае, як лепш сказаць, — не гаворыць нічога. Гаёвы доўга не пэдкаецца: зняў з нагі бот і давай малому выбіваць з галавы ахвоту хадзіць у лес за сухімі «дровамі».

Шчаныя вярнулася дадому без хвораству. Хаця й быў заплаканы, ніхто яму не паверыў, што быў у лесе. Мама яшчэ далажыла да таго, што атрымаў ад гаёвага, ды без ніякага ўсяго вынудзіла гнаць у поле карову, не даўшы нават бульбінкі. Вацяна ўсё гэта бачыў і маўчаў.

НАРОДНЫ МАЙСТАР СЯМЁН ШАЎРОЎ

Такога гонару пры жыцці ўдас-
тойваецца далёка не кожны ма-
стак. Народнаму ж майстру Ся-
мёну Шаўрову пашанцавала.
Яму суджана было прысутнічаць
на адкрыцці ў Оршы музея яго
драўлянай скульптуры.

У экспазіцыі — больш за сто
работ: скульптурныя партрэты
герояў твораў Я. Купалы, І. Кры-
лова, А. Пушкіна. Прататыпамі
многіх твораў Шаўрова сталі
яго сябры, родныя, блізкія. Усе
работы Сямёна Сцяпанавіча ды-
намічныя, прасякнутыя добрым
гумарам.

НА ЗДЫМКАХ: народны май-
стар Сямён ШАЎРОЎ; яго рабо-
та «Цыганскі танец»; урачыстае
адкрыццё музея драўлянай
скульптуры Сямёна Шаўрова.

Фота В. АЛЯШКЕВІЧА.

У Манрэалі адбыўся міжнародны конкурс
піяністаў. Сярод лаўрэатаў — наш зямляк Ся-
гей Мікулік.

Ён, нядаўні выпускнік Беларускай кансерва-
торыі, цяпер займаецца ў аспірантуры ў Маск-
ве.

У конкурсе ў Канадзе ўдзельнічала пяць му-
зыкантаў з краін былога Саюза — акрэма Бе-
ларусі, тэксамі з Прыбалтыкі, Расіі, Украіны.
Сягей Мікулік стаў лаўрэатам міжнароднага
конкурсу не ўпершыню. І гэта сведчыць аб
тым, што ў нашай рэспубліцы ёсць таленавітыя
музыканты, музычныя школы міжнароднага
ўзроўню.

ВІРТУОЗ—
ЁН І У КАНАДЗЕ
ВІРТУОЗ

МАКАЎКА ЛЕТА

Макаўка лета, полудзень... На беразе абмяле-лага без дажджоў Нёмана гуртам збіліся каровы, шукаючы паратунку ад сляніў і авад-нёў у густых зарасніках вольхі ці пад разгалі-стымі вербамі. Зрэдку паміж копамі сена на лугах бачыш і коней, якія стаяць нерухома, стомленыя гарачыняй. І птушак не прываблі-вае ў палёт бяскрыжня сінь неба. Узгадваюцца словы паэта аб такім надвор'і:

«На небе зі хмары...
Такой часнай дня
Густая, быццам пара,
Стаіць гарачыня».

І ўсё ж—цудоўная пара! Бо радуюць вока і кветкі па берагах ракі, і кружыць, нават кры-шачку дурманіць галаву пах свежага сена, і прыемна ахалоджвае цела, калі акунешся ў чыстую ваду Нёмана... Хочацца дыхаць на поўныя грудзі, радавацца летняй прыгажосці, радавацца жыццю.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

ДАРОЖНАЯ

КАРАЦЕЛЬКА

ВАНДА

...Наш аўтобус, які рухаўся з Навагрудка ў Мінск, пад'язд-жаў да прыпынку ў Міры.

Зніжаючы хуткасць, вадзі-цель раптам стаў азірацца ва ўсе бакі.

— Што там здарылася? — заклапочана падумалася мне. — Няўжо нейкая перашкода ўзнікла?

Пакуль я строіў дагадку, ше-фёр выключыў матор, павяр-нуўся да пасажыраў з пабляж-лівай усмешкай:

— Папрашу падрыхтаваць білеты для правэркі контра-лёру.

Мы дружна палезлі ў свае кішэні, кашалькі, сумачкі.

Адчыніліся дзверы аўтобу-са, і ў салоне паказалася гала-ва... каня. Той перакрыў вы-ход і нікога не выпускаў. Ні-якія нашы намаганні прагнаць яго не дзелі вынікаў.

— Пакуль не пачастуецца, ні-чога не будзе, — папярэдзіў шафёр. — Я яго ведаю ўжо не першы дзень.

Пачастункаў, вядома, ч нас было многа. І праз хвіліну да мызы каня пацягнуліся рукі з кавалачкамі хлеба, пячэннем, яблыкамі. Конь паволі адсту-піў ад выхodu, смачна хрумста-ючы ласункамі.

Але з'есці ўсё не паспеў. Аднекуль з'явіўся гаспадар.

— Ванда, — стаў ляць ён каня. — Ізноў ты тут, колькі можна? Нібы жаброчка якая...

Разы се два сцэбануў каня пугай, але не вельмі балюча, бо жывёліна адышла толькі крокаў на пляч і спакойна па-

глядала то на нас, то на гаспа-дара.

А той толькі рукамі развёў. — І адкуль яна час гэтага рэйса ведае! — скардзіўся ён на сваю любіміцу. — Ніводна-га дня не праходзіць, каб не прыскакала да аўтобуснай. І спугаю, і прывяжу — сарвец-ца, а прыскача.

...Я слухаў гаспадара і ду-маў: «Вось ехалі мы ўсё ў Мінск нейкія млявыя, сонныя, задумненыя ад прадчування клопатаў, што чакалі нас напе-радзе. А такі «кантралёр» нас і добра пацешыў, і расмя-шыў, і яшчэ ўнёс часцінку нейкай дабрывы ў нашы душы. Незнаёмыя пасажыры, нібы тыя старыя сябры, абмяркоў-валі гэты выпадак аж да сама-га Мінска».

І дарога, што засталася ад Міра, здалася нам не такой нуднай і доўгай у гэты гарачы ліпенскі дзень.

Яўген ТУРАЙКЕВІЧ.

КОНКУРС

УВАГА!!!

ВЯЛКІ КОНКУРС Польшкага

РАДЫЁ ДЛЯ ЗАМЯЖЫ

Польшкае радыё для замяжы

абвешчае конкурс з узнагародамі

для слухачоў перадач

на Беларускай мове

КАБ ПРЫНЯЦЬ УДЗЕЛ У КОНКУРСЕ, ХОПЦЬ ВЫСЛАЦЬ НА АДРАС Польшкага РАДЫЁ СВАЕ ДУМКІ ПРА НАШЫ ПЕРАДАЧЫ АБО ПРА ЧУТНАСЦЬ НАШЫХ ПЕРАДАЧ У ЭФІРЫ.

НАВАТ КАЛІ ТЫ НЕ З'ЯЎЛЯЕШСЯ НАШЫМ СЛУХАЧОМ — МОЖАШ ІМ СТАЦЦА, НАШЫ ДА НАС — МЫ ПРЫШЛЕМ ТАБЕ ПРАГРАМУ І ТЭХНІЧНУЮ ІНФАРМАЦЫЮ ПРА УМОВЫ ПРЫЕМУ НАШЫХ ПЕРАДАЧ.

УСЕ ПІСЬМЫ ПРЫМУЦЬ УДЗЕЛ У ЛЕСАВАН-НІ!!!

ГАЛОУНАІ УЗНАГАРОДАІ БУДЗЕ РАДЫЁ-МАГНІТАФОН З КАРОТКІМІ ХВАЛЯМІ.

АПРАЧА ГЭТАГА МНОГІЯ ДРУГІЯ УЗНАГА-РОДЫ.

ТЭРМІН, КАБ ПРЫСЛАЦЬ АДКАЗ НА КОН-КУРС, — ДА ПЕРШАГА ВЕРАСНЯ. РАШАЦЬ БУ-ДЗЕ ДАТА ПАШТОВАГА ШТЭМПЕЛЯ. ВЫНІКІ КОНКУРСУ АБВЯСЦІМ 30-ГА ВЕРАСНЯ.

НАШ АДРАС: БЕЛАРУСКАЯ РЭДАКЦЫЯ Польшкага РАДЫЁ, 00—950 ВАРШАВА, Р. О. БОХ 46, Польшча.

УВАГА: У АДНЫМ КАНВЕРЦЕ, З НАДПІСАМ «КОН-КУРС», МОЖНА ПРЫСЛАЦЬ ДАВОЛЬНУЮ КОЛЬКАСЦЬ АДКАЗАУ — КОЖНЫ З ІХ ПРЫМЕ УДЗЕЛ У ЛЕСАВАН-НІ.

ПЕРАДАЧЫ Польшкага РАДЫЁ НА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ ГУЧАЦЬ ШТОДЗЕННА НА КАРОТКІХ ХВАЛЯХ 41.99, 49.22 ДЫ 200 МЕТРАУ АД ГАДЗІНЫ 7.30 ДА 7.55 І НА КАРОТКІХ ХВАЛЯХ 41.18, 41.99, 49.22 АД ГАДЗІНЫ 21.00 ДА 21.25 МЕНСКАГА ЧАСУ.

АРХЕАЛАГІЧНЫЯ ЗНАХОДКІ

СТАГОДДЗІ — НЕ ПЕРАШКОДА

У XVIII стагоддзе па пад-казцы і пры непасрэдным удзеле супрацоўніка Наву-кова-даследчага інстытута гісторыі Акадэміі навук Рэ-спублікі Беларусь, нязменна-га даследчыка полацкай да-ўніны Сяргея Тарасова «ад-равіліся» археолагі, а «тра-пілі» ў стагоддзе... XII.

Усё правільна разлічыў Сяргей Васільевіч, грунтоў-чыся на архіўных матэрыя-лах, уласным вопыце і інту-іцы: на тэрыторыі Верхня-га замка пад слоём зямлі аказаліся рэшткі сцен Базы-льянскага манастыра, у ар-хітэктурны ансамбль якога два стагоддзі назад увахо-

дзіў і славы Сафійскі са-бор, што застаўся палачанам у спадчыну амаль што не з часоў «Слова аб палку Ігара-вым». Але варта было толькі заглябіцца, як натрапілі на больш старажытныя матэ-рыялы, якія не даўхсэнсава сведчылі, што здавён-даўна тут стаў храм...

Унікальныя знаходкі трэба будзе дэталёва вывучыць, каб са стражатай мазаікі скласці выразную карціну. Але ўжо ясна: старадаўні Полацк адкрывае свае тай-ны не спяшаючыся і лакры-се. Ды і то толькі самым настойлівым наследнікам не-злічомага багацця слаўнай гісторыі зямлі Беларускай.

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з сучайчынікамі за рубяжом (та-варыства «Радзіма»).

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ПРАСПЕКТ Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пашыя рэдакцыя і аўтараў, матэрыя-лы для друкуюцца на старонках «Голас Радзімы» не лічэцца супадаюць.

Газета адрукавана ў друкарні «Беларускі Дом друку» Тыраж 5 500 экз. Індэкс 63854. Заг. 1359. Падпісана да друку 24.07.1992.

П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12